

Příležitosti pro posílení vztahů Evropské unie a USA po nástupu

Bidenovy administrativy

Podkladový dokument pro Národní Konvent o EU

Mgr. Jarolím Antal, Ph.D., Ing. Josef Bič, Ph.D.

Fakulta mezinárodních vztahů

Vysoká škola ekonomická v Praze

Transatlantická ekonomická spolupráce generuje celkem 6,2 bilionu dolarů ročně a vytváří až 16 milionů pracovních míst, která jsou navázaná na aktivity firem na obou stranách Atlantiku. Je to největší a nejbohatší trh světa, který představuje polovinu celkové spotřeby a téměř jednu třetinu světového HDP z hlediska kupní síly (Hamilton, Quinlan, 2021). Podle dat Světové obchodní organizace (2021) je Evropská unie pro Spojené státy z hlediska exportu po Kanadě druhým největším obchodním partnerem; USA pro EU dokonce prvním. Navzdory rostoucím trhům, jako je Čína, tak vzájemný obchod zůstává pro EU a USA zásadní. Žádné jiné subjekty světové ekonomiky nemají tak propracované vzájemné obchodní a jiné ekonomické či politické vztahy co do své komplexní povahy jako USA a EU.

Páteří vztahů není ale pouze obchod, ale rovněž přímé zahraniční investice, které poukazují na hlubší integraci vzájemných vazeb. Mezi lety 2000-2019 byla Evropa destinací pro více než polovinu amerických PZI. Z hlediska USA tvoří evropské PZI 60 % (Hamilton, Quinlan, 2021). Řada obchodních aktivit probíhá vnitřně, což poukazuje na provázanost podnikatelských subjektů v transatlantickém prostoru.

Hospodářské zájmy se prolínají ještě i s jinými oblastmi. Obě entity jsou tak zvyklé tradičně spolupracovat v mnoha oblastech, a to zejména díky podobným pozicím a sdíleným prioritám vycházejících ze společných demokratických principů a hodnot.

Důsledky sporů posledních čtyř let a obrat k lepšímu?

Ekonomické vztahy jako takové ale nejsou, a to nejen kvůli svému objemu, bezproblémové, a to i navzdory podobným hodnotám. Přirozeně do nich zasahují zájmy aktuální politické reprezentace, které mívají odlišené pozice v různých oblastech. Nejistota v transatlantických obchodních vztazích se začala prohlubovat se zvolením Donalda Trumpa prezidentem USA v roce 2016. D. Trump ve své kampani představil možná restriktivní opatření v obchodu, a to nejen s EU, jako způsob snížení obchodního deficitu a také s cílem přivést ztracená pracovní místa zpět do USA a obnovit tak tradiční průmyslovou základnu, která se následky globalizace a proměny americké ekonomiky odsunula za hranice USA (Schneider-Petsinger 2017). Trumpovo heslo „America First“, jako jedno z klíčových témat, vyvolalo mnoho otázek a pochybností ohledně jeho možné implementace a důsledků pro partnery včetně EU. Vůči Evropě situace eskalovala zavedením zvýšených cel na dovoz oceli a hliníku (pod záminkou ochrany národní bezpečnosti) v roce 2018 a hrozbou zvýšení cel na dovoz aut z EU (ke kterému nakonec nedošlo, byť vyšetřování nebylo konkluzivně uzavřeno). Dalším významným bodem vzájemných sporů je přístup k poskytování dotací leteckým gigantům Airbus a Boeing, které se řeší již déle než 16 let a na podzim loňského roku se dostaly do další fáze uvalením odvetných cel ze strany EU (Brunsdén, Williams, Pheifer, 2021).

Mohl by nastat obrat s novou americkou administrativou a nově zvoleným prezidentem USA, kterým se stal Joe Biden?

Již hlavní poselství “America is back” nového prezidenta J. Bidena na Mnichovské bezpečnostní konferenci vzbudil velká politická očekávání (White House, 2021). Na druhou stranu je ale třeba dodat, že žádné systémovější kroky prozatím nebyly učiněny a nelze tak jednoznačně říct, že s novou americkou administrativou dochází k zásadnímu odklonu od předešlého období. Není tak možné s určitostí říci, že z amerického přístupu se definitivně vytratí uvažování „America First“. Prozatím se zdá, že USA tento přístup dále zastávají, a to především v kontextu současné pandemické situace, kdy USA striktně zakazují export vakcín mimo území USA, resp. drží se zájmu nejprve očkovat domácí populaci a pak přistoupit k případné pomoci mimo území USA. Zahraniční obchod je celkově oblast, u níž se neočekává rychlý obrat, už mimo jiné kvůli tlaku tradičních odvětví z oblastí tzv. „rust belt“, ze kterých se rekrutují voliči obou táborů, Trumpa i Bidena, a kterým dosavadní ochranná opatření vyhovují. I neoficiální vyjádření úředníků EK zabývající se obchodem potvrzují spíše velmi pozvolné zlepšování vzájemných obchodních opatření (Blenkinsop, 2020).

Jak již bylo zmíněno, z ekonomického hlediska jsou vztahy charakterizovány velice silnými vazbami. Transatlantická agenda je ale tradičně podepřena také společným úsilím v globálních otázkách. To je definováno uznáváním společných hodnot demokracie, svobody a převzetí odpovědnosti, na kterých obě entity staví a snaží se je přenášet do různých oblastí spolupráce. Společné vzájemné úsilí tak může mít silný vliv ve světě. Prostor pro lepší spolupráci tak

s příchodem nové administrativy mají i otázky spojené s bojem proti klimatické změně, globální bezpečnosti, kyberbezpečnosti, příp. regulatoriky.

Jednou z naléhavých oblastí je řešení klimatické změny, která je spojena se závazkem států v rámci Pařížské dohody. Jak víme, USA pod vedením D. Trumpa tuto iniciativu opustily, ale nová administrativa přinesla zásadní obrat a k závazku se opětovně přihlásila hned poté, co se Joe Biden stal prezidentem. V prohlášení po setkání speciálního vyslance pro klima Johna Kerryho s představiteli Evropské komise se tak uvádí, že se USA zavazují k větší spolupráci ohledně boje proti klimatické změně (US Department of State, 2021). EU očekává, že by transatlantická spolupráce mohla významně pomoci k závazku dosažení cíle nulových emisí do roku 2050. EU a USA by tedy mohly vyvinout iniciativy k odbourání uhlíkové stopy, zelené technologické aliance, globálního regulatorního rámce pro udržitelné finance nebo boji proti odlesňování (EK, 2021a).

USA s EU také sdílí další zájmy v oblasti kyberbezpečnosti, např. pokud jde o zvýšení odolnosti kritické infrastruktury, zhodnocení hrozeb, kterým EU nebo USA čelí, budování kapacit, zlepšení reakcí na kybernetické hrozby či zlepšení spolupráce mezi zapojenými stranami (Schuetze, 2020).

Prostor pro vzájemnou ekonomickou spolupráci

Prohloubení ekonomické spolupráce mezi EU a USA může do budoucna pomoci v obnově ekonomiky a růstu. Hamilton a Quinlan (2020) zmiňují regulatorní spolupráci jako oblast s potenciálem zejména pro sektory bezpečnosti vozidel, obecně bezpečnostních standardů, konformity v textilním průmyslu, kosmetice, chemikáliích atd.

Evropská komise již koncem roku ve strategii prezentované Radě a Evropskému parlamentu oznámila, že ve vztazích s USA je regulatorika důležitým aspektem, ve kterém bude ve spolupráci s americkou stranou hledat možný pokrok. Strategie také zmiňuje vytvoření tzv. Rady pro technologie a obchod, od které si slibuje větší pokrok v oblasti regulatoriky či nových technologií (EK, 2021a). Tato platforma by měla navazovat na snahy Transatlantické hospodářské Rady (TEC), které vznikla v roce 2007. Je ale nutné dodat, že EU a USA se i v minulosti snažily v těchto oblastech spolupracovat, a to na různých úrovních. Limity dosaženého pokroku ovšem spočívaly v odlišném vnímání standardů a jejich vyhodnocování. Větší konvergenci by zřejmě přinesla politická opora v úpravě legislativy směrem k řešení velké autonomie regulatorních autorit v USA a dokončení jednání o dohodě o posuzování shody.

Hamilton a Quinlan (2021) upozorňují, že regulatorní spolupráce by měla být oddělena od jednání o zjednodušení přístupu na trh. Cestou by spíše mohlo být odbourání cel v podobě tzv. „zero agreement“ na zboží a služby. Toto by ale podle nich nemělo zahrnovat sanitární a fytosanitární opatření a ISDS¹. Jak víme z minulosti, obě oblasti patří mezi velice citlivé a měly by tedy zůstat stranou při vyjednávání v oblastech, ve kterých je větší prostor na nalezení shody.

V rámci snahy omezit regulatorní bariéry oba subjekty již v minulosti pracovaly na přijetí mechanismů a dohod o vzájemném uznávání, které by mohly odstranit další zátěž vyplývající z

---

¹ Tzv. Mechanism řešení sporů mezi investorem a státem. Jde o standardní součást vyjednání v oblasti liberalizace a ochrany investic. Mechanismus vyvolal velké emoce a odpor ze strany veřejnosti a to zejména kvůli obavám ze zřizování a fungování tribunálů.

dvojích standardů. Tyto pokusy však nebyly vždy úspěšné. Autonomie zákonodárců a certifikačních orgánů USA na jedné straně a různé pohledy na evropské certifikáty na straně druhé, stále vedou k zachování různých standardů a hlavních zásad. Celkově má regulatorní spolupráce dva směry. Jak již bylo zmíněno, z obou stran se pracuje na konvergenci stávajících pravidel a standardů. Zde je však problémem právě fragmentace na americké straně. Naopak na evropské straně, vytvořila EU v logice společného trhu jedna pravidla, která zastřešují společný postup. Druhým směrem je užší spolupráce v oblasti vývoje společného regulatorního přístupu u nových technologií a s ním spjatý potenciál, který je navázán na vzájemný obchod a zároveň i regulatoriku. Zmíněná iniciativa Komise by v této oblasti mohla přinést nejen větší koherenci při tvorbě nových pravidel technických standardů, ale mohla by také podpořit samotnou spolupráci v oblastech výzkumu, vývoje a inovací.

Společnou a globální spolupráci, která navazuje na aspekty mezinárodního obchodu, je snaha o reformu WTO. Evropský zájem je v tomto smyslu zmíněn i ve Sdělení k revizi společné obchodní politiky EU, která zmiňuje americkou stranu jako součást řešení. V této otázce je ale důležitá širší koalice, kde bude nezbytné hledat také podporu Číny.

Transatlantické vztahy na pozadí hloubky evropské integrace a brexitu

Významnou oblastí, která se promítla do kvality vzájemných transatlantických vztahů v posledních čtyřech letech, byl obrat v hodnocení evropské integrace. Do nástupu Donalda Trumpa americké administrativy podporovaly a vyzdvihovaly význam integračního procesu

v západní a později i střední a východní Evropě, neboť prosperita a bezpečnost v Evropě byla neoddělitelnou součástí prosperity a bezpečnosti USA (Obama, 2016). Tento pohled završoval dlouhodobě neměnný vztah amerických prezidentů v podpoře úspěchu evropské integrace a zároveň pokračujícího rozšiřování Evropské unie (resp. Společenství) (Langlois, 2018).

Trumpova zahraniční politika založená na konfrontaci, prosazování síly a jednostrannosti se propojila s podporou vystoupení Spojeného království z EU. Trumpův přístup byl však založen na oportunistu a nepředvídatelnosti, což často vedlo za vlády Theresy May k protirečícím se přístupům. Příkladem mohou být různá Trumpova hodnocení samotné britské premiérky v závislosti na čase a okolnostech (resp. obsahu agendy možné spolupráce), kdy je zmínil, či samotné hodnocení přínosu evropského integračního procesu (opět od velmi pozitivního až po vyhroceně negativní) nebo rychlost s níž Spojené království mohou uzavřít s USA novou obchodní smlouvu. Jak se zároveň protahovala jednání o podobě vystoupení UK z EU za vlády Theresy May (což navíc bylo Trumpem co do vyjednané úpravy vztahů hodnoceno jako selhání – z jeho pohledu šlo o soft variantu brexitu), oddalovala se také vize rychle vyjednané obchodní dohody mezi USA a UK. Lepší vztahy začaly panovat až s nástupem Borise Johnsona a Donald Trump otevřeně prosazoval rychlý přístup (fast-track) ve vzájemných obchodních jednáních a ratifikaci. Plné dokončení vystoupení UK z EU na konci roku 2020 (s možností plné autonomie uzavírat vlastní obchodní dohody) se však protnulo již s novou americkou administrativou, která má jiné priority. V současné době proto Johnsonova vize Spojeného království jako globálně obchodujícího národa (mimo EU) relativně utrpěla tím, jak se s nejvyšší pravděpodobností odkládá rychlé dojednání britsko-americké obchodní smlouvy. Vyjednat dohodu se tak nejspíše nestihne dříve než v roce

2023 (Mayes, Martin, 2021). Navíc dosavadní kola jednání nevyřešila nejvíce citlivé otázky týkající se především obchodu se zemědělskými produkty a potravinami (např. americké dovozy kuřecího masa ošetřeného chlórem nebo hormonálně upraveného hovězího masa do UK). Agenda je rovněž zastíněna i jinými aktuálními prioritami, a to jak na americké vnitropolitické straně (boj proti pandemii, podpora ekonomického oživení), tak i ve vnějších vztazích, především vyřešením dlouhodobého sporu ohledně subvencí Airbusu a Boeingu (nyní sporu mezi již třemi hráči – USA, UK a EU), mj. i kvůli tlaku ze strany čínské konkurence, která chce narušit panující duopol. Rychlé ratifikaci smlouvy nepřije ani blížící se termín pro využití procedury tzv. Trade Promotion Authority, TPA, což je již zmíněný fast-track prosazený Donaldem Trumpem (Williams, Parker, 2021).

Z pohledu EU může být také zajímavý jeden osobní faktor uvažování amerického prezidenta, a to jeho částečné irské kořeny spolu s kritickým názorem na vystoupení Velké Británie z EU. Joe Biden přímo uvedl negativní vzpomínku jeho pradědečka, který musel uprchnout z Irska na lodi smrti poté, co „Britové (Irům) dělali“ (Mayes, Martin, 2021). Z tohoto pohledu citlivý bod vztahů EU a UK, který má přímý vliv na postavení a bezpečnost Irska, může rovněž ochlazovat perspektivu britsko-americké ekonomické spolupráce.

Význam transatlantického partnerství pro Česko

Pro Česko jsou Spojené státy významným obchodním i strategickým partnerem. Z hlediska obchodu patří USA mezi nejdůležitější trhy mimo EU (z pohledu českého exportu jsou USA pro

ČR dokonce největším mimoevropským trhem). Obchod s USA má rostoucí tendenci a za posledních pět let obchodní výměna roste, a to jak z hlediska vývozu, tak dovozu. Kromě toho jsou USA pro Česko důležitým partnerem také z hlediska tvorby přidané hodnoty v tuzemské ekonomice (hlavní vývozní artikly jsou sofistikované součástky).

Pokud jde o pohyb kapitálu, největší českou investicí v USA je akvizice R2G, resp. převzetí americké společnosti na výrobu netkaných textilií. Obecně jsou v USA přítomny menší české firmy (resp. jejich zastoupení), např. v sektoru IT (Social Bakers, Javlin a jiné). Český zastupitelský úřad v USA dále zmiňuje, že na americkém trhu jsou přítomny i podniky zpracovatelského průmyslu – Česká Zborojovka nebo GZ Media (BusinessInfo 2019). Dále se v české diplomacii hovoří také o zájmu americké strany o zapojení do tendru k rozšíření jaderné elektrárny Dukovany.

Naopak potenciálně spornou otázkou vzájemných ekonomických vztahů, která rezonuje i v souvislosti s regulováním digitálních služeb v celé EU, je zavedení tzv. digitální daně. EU v této otázce nebyla dosud jednotná. Zatímco část států se rozhodla počkat na společné řešení, které by mělo přinést jednání na úrovni OECD, Česko a některé další země EU se rozhodly daň zavést, a to navzdory kritice ze strany USA. Česko však postoj zmírnilo tím, že daň by zrušilo po dohodě na úrovni OECD. Obrat v této oblasti přinesla nová americká administrativa, která upustila od (minulé) původní pozice a otevřela tak dveře jednáním o společném globálním přístupu k pravidlům digitální daně (Financial Times, 26.2. 2021). Americká strana zároveň přišla s iniciativou globální minimální daně pro nadnárodní korporace. Česko zdanění velkých digitálních firem podporuje, ale odmítá stanovení minimální, které může narážet na suverenitu v oblasti zdaňování příjmů.

Spolupráce mezi Českem a USA však nemá jen obchodní povahu. V oblasti vědy a výzkumu existuje řada iniciativ, které se zaměřují např. na vývoj trendů v umělé inteligenci nebo i v rozvoji inovací ve spolupráci s americkými partnery, do níž se mohou zapojovat konkrétní české subjekty zprostředkované skrze PR pomoc české diplomacie v USA. Velký potenciál je také ve spolupráci v oblasti boje proti hybridním hrozbám či rozvoji kybernetické bezpečnosti.

Obrana a bezpečnostní spolupráce je specifickou a velmi významnou oblastí, která propojuje naše vzájemné strategické zájmy obecně, především (a nejen) v rámci Severoatlantické aliance, kde české jednotky spolupracují s americkými (např. mise Resolute Support v Afganistánu). Co se týče armádních výdajů, nejedná se jenom o americké dodávky do Česka, ale zájem je také o český vojenský materiál v USA, kdy hodnota tohoto vývozu dlouhodobě roste (MOČR, 2020). Posílení kooperace v bezpečnostní rovině lze také vyvozovat z výsledku jednání amerického ministra zahraničních věcí M. Pompea v květnu 2020 v ČR, kdy byla podepsána deklarace, v níž se obě země dohodly na spolupráci k zajištění bezpečnosti 5G sítí.

Pokud by došlo k posunu vztahů nové americké administrativy směrem k EU, je možné že se konkrétnější témata (v oblastech obchodu, regulatoriky, screeningu investic atd.) mohou objevit i mezi zájmy a prioritami českého předsednictví v Radě EU. Vztahy s USA patří mezi klíčové také pro Francii nebo Švédsko, je tedy možné, že by k shodě mohlo přijít také na úrovni tria.

Závěr

Transatlantické partnerství hraje klíčovou roli nejen v ekonomické oblasti. Společné hodnoty a principy, které obě entity vyznávají, se promítají do celého řady oblastí. Rozsah vztahů, ale ukazuje i na to, že nemůžou být bezproblémové. Mnohem důležitější je jejich fungování na principech, které jsou dodržovány a vytvářejí tak stabilitu pro podnikání, investice a společné postupy v reakcích na globální problémy. Administrativa a politika D. Trumpa přinesla nejen do vztahů mezi EU a USA nepředvídatelnost, ale odmítla navíc pokračovat v nastolených společných postojích. Začátek mandátu nového prezidenta J. Bidena tak je oproti předchozímu období spojen s vlnou očekávání, a to v celé řadě oblastí. Pro EU a potažmo pro Česko je výzvou obnovit důvěru ve spolupráci a pokusit se o nastartování podoby vztahů, které budou schopné stavět na úspěších z minulosti, a pokusit se tím vrátit do transatlantické spolupráce pozici, která bude udávat směr v globálních otázkách.

Zdroje:

- [1] Blenkinsop (2020). Analysis: EU sees no abrupt end to Trump tariffs when Biden takes charge. Reuters, December 8, 2020. Dostupné online.
- [2] Brunsdon, Williams, Pfeifer (2021). EU and US agree to suspend tariffs in Airbus-Boeing dispute. Financial Times. March, 5th 2021. Dostupné online.

- [3] Businessinfo (2019). Spojené státy americké: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Dostupné zde: <https://www.businessinfo.cz/navody/spojene-staty-americke-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/>
- [4] Evropská komise (2021a). Trade Policy Review - An Open Sustainable and Assertive Trade Policy. Dostupné zde: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/february/tradoc_159438.pdf
- [5] Evropská komise (2021b): Statement by President von der Leyen following her phone call with President of the United States Joe Biden. Statement Dostupné zde: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_21_1048
- [6] Evropská komise (2021c). Joint Statement: The United States and the European Union Commit to Greater Cooperation to Counter the Climate Crisis. Dostupné zde: <https://www.state.gov/joint-statement-the-united-states-and-the-european-union-commit-to-greater-cooperation-to-counter-the-climate-crisis/>
- [7] Evropská komise (2020a). Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council. A New EU-US agenda for global change. Brussels, 2.12.2020
- [8] Financial Times (2020). US removes stumbling block to global deal on digital tax. 26.2. 2021 Dostupné zde: <https://www.ft.com/content/c2a6808e-ec6d-41d5-85e9-3a27c2b2c1bc>
- [9] Hamilton, D.S, Quinlan, J. (2021). *Transatlantic Economy*. Washington DC: SAIS, Johns Hopkins University. Dostupné online.
- [10] Langlois (2018). Trump, Brexit and the Transatlantic Relationship: The New Paradigms of the Trump Era. *Revue Lisa*, Vol. XVI, No. 2, 2018. Dostupné zde: <https://journals.openedition.org/lisa/10235?lang=en>

- [11] Mayes, Martin (2021). U.K.-U.S. Trade Deal Is Likely Years Away as Biden Shifts Focus. Bloomberg, March, 26th 2021. Dostupné zde:
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-26/u-k-u-s-trade-deal-is-likely-years-away-as-biden-shifts-focus>
- [12] MOČR (2020). Čeští a američtí zbrojaři jednali v Praze o spolupráci. Dostupné zde:
<https://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesti-a-americti-zbrojari-jednali-v-praze-o-spolupraci-223490/>
- [13] Obama (2016). Remarks by President Obama in Address to the People of Europe. The White House April 26 2016. Dostupné online.
- [14] Schneider-Petsinger, M. (2017). *Trade Policy Under President Trump Implications for the US and the World* [online]. [cit.2018-03-08] Available at:
<https://www.chathamhouse.org/publication/trade-policy-under-president-trump-implications-us-and-world>
- [15] Schuetze, J. (2020). U-US Cybersecurity Policy Coming Together: Recommendations for instruments to accomplish joint strategic goals. Dostupné zde: https://eucyberdirect.eu/wp-content/uploads/2020/11/rif_eu-us-cybersecurity-final.pdf
- [16] U.S. Department of State. Joint Statement: The United States and the European Union Commit to Greater Cooperation to Counter the Climate Crisis. Dostupné zde:
<https://www.state.gov/joint-statement-the-united-states-and-the-european-union-commit-to-greater-cooperation-to-counter-the-climate-crisis/>

[17] White House (2021). Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security

Conference. Dostupné zde: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference/>

[18] Williams, Parker (2021). US-UK trade deal talks set to miss crucial Washington deadline.

Financial Times, March, 25th 2021. Dostupné online.

[19] WTO (2021). International Trade and Market Access Data. Dostupné zde:

https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState=%7b%22impl%22:%22client%22,%22params%22:%7b%22langParam%22:%22en%22%7d%7d